

**ІНСТИТУТ ПРАВОТВОРЧОСТІ ТА НАУКОВО-ПРАВОВИХ ЕКСПЕРТИЗ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

рішення Приймальної комісії

Інституту правотворчості та науково-правових
експертиз

Національної академії наук України

від 15 травня 2026 року, протокол № 1

Голова Приймальної комісії

Олексій КОТ

ПРОГРАМА

**вступного випробування в Інституті правотворчості та науково-правових
експертиз Національної академії наук України зі спеціальності D8 Право
третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти**

Київ – 2026

Програма підготовки до іспиту зі спеціальності для вступу на навчання до аспірантури за освітньо-науковою програмою підготовки доктора філософії в галузі знань D Бізнес, адміністрування та право зі спеціальності D8 Право третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

У к л а д а ч і : А. Б. Гриняк,
Л. В. Красицька,
О. Є. Костюченко,
Л. Ф. Купіна

Відповідальна за випуск Л. В. Красицька

1. ВСТУП

У програмі визначено основні положення та правові категорії з навчальних дисциплін, які входять до вступного іспиту із спеціальності.

Метою вступного іспиту із спеціальності є оцінювання рівня набутих професійних знань, навичок, умінь та інших компетентностей з таких галузей знань як цивільне право, цивільний процес, сімейне право, міжнародне приватне право, трудове право, право соціального забезпечення.

Метою програми є забезпечення вступників необхідною інформацією щодо структури, змісту вступного іспиту із спеціальності, рекомендованої літератури для підготовки до вступного іспиту.

Вступний іспит із спеціальності проводиться в усній формі.

Для складання вступного іспиту вступники повинні:

- 1) мати ґрунтовні знання з основних інститутів цивільного права, цивільного процесуального права, сімейного права, міжнародного приватного права, трудового права, права соціального забезпечення тощо;
- 2) оперувати універсальним юридичним понятійно-категоріальним апаратом;
- 3) володіти знаннями і вміннями щодо тлумачення і застосовування правових норм та принципів у сфері приватного права, вміти аналізувати нормативно-правові акти та інші джерела права;
- 4) мати навички юридичної аргументації, знати методи науково-дослідної діяльності, вміти застосовувати при вирішенні різноманітних кейсів.

2. ПОРЯДОК ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Білет вступного іспиту із спеціальності D8 Право включає в себе чотири питання, які разом оцінюються в 100 балів.

Критерії оцінювання знань вступника:

- **180-200 (відмінно)** – досконале знання основних понять, правових категорій цивільного права, цивільного процесуального права, сімейного права, міжнародного приватного права, трудового права, права соціального забезпечення; вміння давати аргументовані, чіткі і логічно побудовані відповіді на питання з приватного права, права соціального забезпечення; вміння системно аналізувати джерела права, правозастосовну практику і викладати аргументовану позицію з певної правової проблеми або життєвої ситуації; здатність юридично грамотно і толерантно викладати наукові погляди з певного питання чи правової проблеми;

- **160-179 (дуже добре)** – добре знання основних понять і правових категорій цивільного права, цивільного процесуального права, сімейного права, міжнародного приватного права, трудового права, права соціального забезпечення; вміння оперувати категоріальним апаратом з приватного права, права соціального забезпечення; вміння давати логічно побудовані відповіді на питання з приватного права, права соціального забезпечення; вміння аналізувати джерела права, правозастосовну практику і викладати позицію з певної правової проблеми або життєвої ситуації; здатність викладати науковий погляд з певного питання чи проблеми, використавши під час підготовки до

вступного іспиту обмежений обсяг рекомендованої літератури;

- **140-159 (добре)** – знання основних понять і правових категорій цивільного права, цивільного процесуального права, сімейного права, міжнародного приватного права, трудового права, права соціального забезпечення; вміння оперувати категоріальним апаратом з окремими неточностями; вміння давати відповіді без суттєвих помилок на питання з приватного права, права соціального забезпечення; вміння аналізувати джерела права, правозастосовну практику з певної правової проблеми або життєвої ситуації; здатність викладати науковий погляд з певного питання чи проблеми, використавши під час підготовки до вступного іспиту обмежений обсяг рекомендованої літератури;

- **130-139 (задовільно)** – задовільне знання основних понять і правових категорій цивільного права, цивільного процесуального права, сімейного права, міжнародного приватного права, трудового права, права соціального забезпечення; оперування категоріальним апаратом з неточностями; недостатнє вміння давати відповіді на питання з приватного права, права соціального забезпечення; недостатнє вміння аналізувати джерела права, правозастосовну практику з певної правової проблеми або життєвої ситуації; недостатня здатність викладати науковий погляд з певного питання чи проблеми, обумовлена використанням під час підготовки до вступного іспиту незначного обсягу рекомендованої літератури;

- **120-129 і менше (незадовільно)** – незнання основних понять і правових категорій цивільного права, цивільного процесуального права, сімейного права, міжнародного приватного права, трудового права, права соціального забезпечення; нездатність оперування категоріальним апаратом з приватного права, права соціального забезпечення; відсутність вміння давати відповіді на питання з приватного права, права соціального забезпечення; нездатність аналізувати джерела права, правозастосовну практику з певної правової проблеми або життєвої ситуації; нездатність викладати науковий погляд з певного питання чи проблеми, обумовлена невикористанням під час підготовки до вступного іспиту рекомендованої літератури.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Цивільне право

Цивільне право як галузь приватного права. Проблема дуалізму приватного права. Предмет цивільного права. Метод цивільно-правового регулювання суспільних відносин, його особливості. Традиційні та сучасні погляди на функції цивільного права. Принципи цивільного права.

Джерела цивільного права. Цивільний кодекс України – основний акт цивільного законодавства України. Рекодифікація (оновлення) цивільного законодавства України. Правове значення висновків щодо застосування відповідних норм права, викладених в постановках Верховного Суду.

Актуальні проблеми та завдання науки цивільного права. Предмет та метод науки цивільного права.

Здійснення цивільних прав. Зловживання цивільним правом. Захист цивільних прав та інтересів. Способи захисту цивільних прав та інтересів.

Поняття та види об'єктів цивільних прав. Обороздатність об'єктів цивільних прав.

Правосуб'єктність фізичної особи. Співвідношення правоздатності та суб'єктивних прав фізичних осіб. Цивільна дієздатність фізичних осіб, зміст та її види. Поняття та ознаки юридичної особи. Теорії юридичної особи. Види та організаційно-правові форми юридичних осіб.

Гносеологія поняття та ознаки правочину. Класифікація правочинів. Недійсність правочину та правові наслідки недійсності правочину. Фраудаторні правочини.

Поняття, підстави та види представництва. Відмежування дій представника від дій інших осіб (рукоприкладника, посередника, органу юридичної особи).

Строки та терміни в цивільному праві. Позовна давність. Проблемні питання застосування позовної давності до вимог про захист права власності.

Поняття та види особистих немайнових прав фізичної особи. Особисті немайнові права юридичної особи. Захист порушених особистих немайнових прав фізичної особи.

Поняття та ознаки речового права. Види речових прав. Підстави набуття права власності. Момент виникнення права власності у набувача за договором. Підстави припинення права власності. Примусове вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів. Захист права власності та інших речових прав. Практика Європейського суду з прав людини щодо захисту права мирно володіти своїм майном.

Поняття права інтелектуальної власності. Об'єкти та суб'єкти права інтелектуальної власності. Особисті немайнові та майнові права на об'єкти права інтелектуальної власності.

Поняття зобов'язання. Сторони у зобов'язанні. Валюта зобов'язання та валюта виконання грошового зобов'язання. Види забезпечення виконання зобов'язання. Розмежування завдатку та авансу. Задоволення вимог іпотекодержателя. Право довірчої власності. Правові наслідки порушення зобов'язання. Теоретичні конструкції цивільно-правової відповідальності. Збитки та неустойка як основні форми цивільно-правової відповідальності.

Поняття та види договору. Система договорів у цивільному праві. Принцип свободи договору.

Цивільно-правові договори про передання майна у власність. Предмет договору купівлі-продажу. Перехід права на земельну ділянку у разі набуття права власності на об'єкт нерухомого майна (житловий будинок (крім багатоквартирного), іншу будівлю або споруду), об'єкт незавершеного будівництва, що розміщені на ній. Загальні положення про цивільно-правові договори про передання майна у користування. Загальні положення про цивільно-правові договори про виконання робіт та надання послуг. Загальні положення про перевезення. Договір перевезення вантажу. Договір

перевезення пасажирів та багажу. Поняття та види страхування. Договір страхування: поняття, правова характеристика, укладення, виконання, припинення. Загальні положення про договір доручення, договір комісії, договір управління майном. Загальні положення про договір позики, кредитний договір, договір банківського вкладу. Правові наслідки порушення договору позики позичальником. Процент за кредитним договором. Відповідальність за несвоєчасне повернення банківського вкладу.

Загальна характеристика недоговірних зобов'язань. Деліктні зобов'язання. Набуття, збереження майна без достатньої правової підстави (кондикційні зобов'язання).

Основні поняття спадкового права. Спадкування за заповітом. Спадкування за законом. Спадковий договір.

Цивільний процес

Судова влада та правосуддя в цивільному судочинстві. Принцип спеціалізації судової діяльності та диференціація форм судочинства.

Поняття цивільного процесу (цивільного судочинства). Поняття цивільної процесуальної форми (суть, основні риси та значення). Стадії цивільного судочинства.

Поняття цивільних процесуальних правовідносин та передумови їх виникнення. Суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин.

Учасники справи. Правове положення сторін в цивільному судочинстві. Правове положення третіх осіб в цивільному судочинстві. Участь у судовому процесі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб. Представництво у цивільному судочинстві.

Поняття та значення принципів цивільного процесуального права. Проблеми їх систематизації. Право на справедливий судовий розгляд у цивільному судочинстві. Принцип верховенства права як стандарт судового правотлумачення та застосування права. Пропорційність у цивільному судочинстві. Змагальність сторін як основна засада цивільного судочинства. Диспозитивність цивільного судочинства.

Цивільна юрисдикція: поняття, види.

Поняття, види процесуальних строків. Початок перебігу процесуальних строків. Закінчення та зупинення процесуальних строків. Наслідки пропущення процесуальних строків. Поновлення та продовження процесуальних строків.

Поняття та види судових витрат.

Забезпечення позову.

Поняття доказів та доказування у цивільному процесі. Доказові факти. Предмет доказування. Правові презумпції (поняття, значення). Класифікація доказів. Забезпечення доказів.

Позовне провадження. Розгляд справ у порядку спрощеного позовного провадження. Заочний розгляд справи. Окреме провадження. Наказне провадження.

Загальна характеристика апеляційного провадження. Право апеляційного оскарження. Строк на апеляційне оскарження. Порядок подання апеляційної скарги. Повноваження суду апеляційної інстанції.

Загальна характеристика касаційного провадження. Право касаційного оскарження. Строк на касаційне оскарження. Порядок подання касаційної скарги. Повноваження суду касаційної інстанції. Підстави для передачі справи на розгляд палати, об'єднаної палати або Великої Палати Верховного Суду.

Перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами.

Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів (посадових осіб).

Сімейне право

Поняття сімейного права. Проблема визначення місця сімейного права в системі права України.

Джерела сімейного права.

Судовий захист сімейних прав та інтересів.

Шлюб як підстава створення сім'ї. Укладення та розірвання шлюбу. Проживання жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі, як підстава створення сім'ї (фактичні шлюбні відносини).

Право особистої приватної власності дружини та чоловіка. Правовий режим земельних ділянок та житла, набутих чоловіком, дружиною внаслідок приватизації. Право спільної сумісної власності подружжя. Правовий режим кредитних коштів, одержаних одним із подружжя у шлюбі.

Визначення походження дитини від матері та батька. Визнання материнства (батьківства) за рішенням суду. Оспорювання батьківства. Спори про материнство.

Особисті немайнові права і обов'язки батьків і дітей. Позбавлення батьківських прав. Відібрання дитини від батьків без позбавлення їх батьківських прав.

Правовідносини батьків та дітей з приводу майна. Укладення батьками правочинів щодо майна дітей. Аліментні зобов'язання матері, батька і дитини.

Усиновлення як сімейна форма влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Встановлення та припинення опіки та піклування над дітьми. Дитячий будинок сімейного типу та прийомна сім'я як форми влаштування дітей сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Міжнародне приватне право

Поняття міжнародного приватного права, його значення. Приватноправові відносини з іноземним елементом. Розвиток науки міжнародного приватного права.

Поняття та значення колізійного методу правового регулювання в міжнародному приватному праві. Поняття колізійної норми, її структура. Типи

колізійних прив'язок.

Поняття та значення матеріально-правового методу регулювання в міжнародному приватному праві.

Порівняльно-правовий метод. Об'єкти порівняння в міжнародному приватному праві.

Джерела міжнародного приватного права.

Обхід закону в міжнародному приватному праві.

Поняття «юридична особа» в міжнародному приватному праві. Колізійні норми щодо правового статусу юридичних осіб.

Колізійні норми речового права.

Зовнішньоекономічні договори (контракти) і право, що застосовується до них. Колізійні норми щодо договірних зобов'язань. Колізійні норми щодо недоговірних зобов'язань.

Трудові відносини з «іноземним елементом» та джерела їх регулювання.

Поняття шлюбу у міжнародному приватному праві. Основні концепції шлюбу. Матеріальні та формальні умови шлюбу. Порядок укладення шлюбу.

Спадкування з «іноземним елементом». Континентальна система спадкового права. Романська система. Система парантелл. Англосаксонська система спадкового права.

Держава у цивільних правовідносинах з «іноземним елементом». Імунітет держави та його види. Подолання судового імунітету країни-агресора у практиці національних судів як передумова відшкодування збитків.

Україна як суб'єкт міжнародного приватного права.

Трудове право

Характеристика трудового права як самостійної галузі права. Особливості методу трудового права.

Загальна характеристика поняття, структури та змісту трудових правовідносин. Підходи до визначення поняття суб'єкта трудових правовідносин. Класифікація суб'єктів трудових правовідносин.

Характеристика системи джерел трудового права України. Сучасні тенденції правового унормування трудових правовідносин в Україні. Особливості правового регулювання праці в Україні в умовах воєнного стану.

Поняття трудового договору та його відмінні ознаки від суміжних договорів у цивільному, господарському та адміністративному галузях права України. Поняття і сутність контракту у трудовому праві України.

Характеристика загальних підстав припинення трудового договору відповідно до трудового законодавства України.

Поняття, види та особливості правового регулювання робочого часу в Україні.

Поняття, види та особливості правового регулювання часу відпочинку в Україні.

Порядок та особливості надання щорічної відпустки в Україні в умовах воєнного стану.

Загальна характеристика правового регулювання оплати праці в Україні

Поняття трудової дисципліни у трудовому праві України її правове регулювання та забезпечення.

Характеристика інституту охорони праці в Україні.

Підходи до розуміння поняття та класифікації трудових спорів.

Характеристика системи органів контролю та нагляду за дотриманням законодавства про працю в Україні. Особливості юридичної відповідальності за порушення законодавства про працю в Україні.

Право соціального забезпечення

Цифрова трансформація соціальної сфери.

Поняття та порядок визначення державних соціальних гарантій. Система і класифікація соціальних нормативів. Прожитковий мінімум як базовий соціальний стандарт. Застосування прожиткового мінімуму.

Теоретико-правові засади організаційно-правових форм соціального забезпечення.

Асигнування з бюджету як організаційно-правова форма соціального забезпечення.

Особливості нарахування, обчислення і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Характеристика загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності. Характеристика загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності. Характеристика загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.

Проблеми реформування пенсійної системи України. Особливості недержавного пенсійного забезпечення в Україні. Поняття і види пенсій в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Особливості правового регулювання надання страхових допомог. Особливості правового регулювання надання державних допомог.

Проблеми реформування системи пільг в Україні.

Особливості надання платних і безоплатних соціальних послуг.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Антологія української юридичної думки : в 6-ти т. Т. 6 : Цивільне право / редкол.: Ю. С. Шемшученко (гол.) та ін. ; Упоряд. Я. М. Шевченко та ін. ; відп. ред. Я. М. Шевченко. К. : Юрид. кн., 2003. 584 с.

2. Договірне право України. Загальна частина : навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова та ін.; за ред. О.В. Дзери. К. : Юрінком Інтер, 2008. 896 с.

3. Енциклопедія цивільного права України / редкол.: Я. М. Шевченко (відп. ред.) та ін.; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ: Ін Юре, 2009. 948 с.
4. Кучма О. Л., Сіньова Л. М. Право соціального забезпечення України. Навчальний посібник. Київ: ФОП Маслаков, 2019. 306 с.
5. Михайлова І. Ю. Правове регулювання пенсійного забезпечення за віком у солідарній пенсійній системі України: монограф.; наук. ред. Н. М. Хуторян. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2013. 188 с.
6. Михайлова І. Ю. Цифрова трансформація соціальної сфери в контексті наближення правопорядків України та Європейського Союзу Art and Science 2021. Vol. 3 P.34-49
7. Міжнародне приватне право : підручник / Г. С. Фединяк, Л. С. Фединяк. Київ : Правова єдність : Алерта, 2017. 503 с.
8. Міжнародне приватне право : наук.-практ. комент. Закону / за ред. А. С. Довгерта. Харків : Одиссей, 2008. 352 с.
9. Міжнародне приватне право : підручник / за ред.: В. П. Жушмана, І. А. Шуміло ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2015. 320 с.
10. Міжнародне приватне право : підручник / М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин ; за ред.: А. С. Довгерта, В. І. Кисіля. 2-ге вид. Київ : Правова єдність : Алерта, 2014. 656 с.
11. Мокрицька Н.П. Право соціального забезпечення: навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 536 с.
12. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. І. 752 с.
13. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : у 2 т. / за заг. ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця ; [наук. ред. М. М. Хоменко]. Київ : Юрінком Інтер, 2019 . Т. 2 / [О. О. Кот та ін.]. 6-те вид., перероб. і допов., 2019. 1046 с.
14. Право власності в Україні: навч. посіб. / за заг. ред О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. Київ: Юрінком Інтер, 2000. 816 с.
15. Право інтелектуальної власності: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. спец. «Правознавство» / Р. Є. Еннан, О. О. Кулініч, С. В. Мазуренко та ін. Київ: Правова єдність: Алерта, 2016. 490 с.
16. Право інтелектуальної власності: підручник / О. І. Харитонова, Є. О. Харитонов, Т. С. Ківалова та ін. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 539 с.
17. Правова доктрина України: у 5 т. Т. 3 / Нац. акад. прав. наук України. Доктрина приватного права України. 2013. 760 с.
18. Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т. Т. 3 / редкол.: В. Я. Тацій (голова), О. В. Петришин, Ю. В. Баулін та ін. Цивільно-правові науки. Приватне право. 2008. 640 с.
19. Проблеми застосування трудового та пенсійного законодавства:

- монографія / Н.М. Хуторян, Я.В. Сімутіна, М.М. Шумило та ін. К.: Ніка-Центр, 2015. 316 с.
20. Сімейне право України: підручник / Т. В. Боднар, В. С. Гопанчук, О. В. Дзера та ін. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 519 с.
21. Сімейне право: підручник / Л. М. Баранова, В. І. Борисова, І. В. Жилінкова та ін. Харків: Право, 2012. 320 с.
22. Соціальні послуги в Україні: Сьогодення та перспективи / Т. Н. Семигіна, К. С. Міщенко, Т. Г. Кіча та ін. К.: ВК «Зірка», 2016. 268 с.
23. Сташків Б. І. Право соціального забезпечення. Загальна частина : навчальний посібник / Б. І. Сташків. Чернігів : ПАТ «ПВК» «Десна», 2016. 692 с.
24. Сташків Б.І. Право соціального забезпечення. Особлива частина: навчальний посібник. Б. І. Сташків. Чернігів : ПАТ «ПВК «Десна», 2018. 1092 с.
25. Трудове право : підручник за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України О. М. Ярошенка ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2-е вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2017. 557 с.
26. Трудове право України: навч. посіб. / Костюченко О. Є.; Держ. фіск. служба України, Ун-т держ. фіск. служби України. Ірпінь : Ун-т ДВС України, 2018. 318 с.
27. Трудове право України: підручник / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Центр проблем імплементації європ. соц. права, Нац. ун-т «Києво-Могилян. акад.», Нац. унт «Остроз. акад.» ; за заг. ред. М. І. Іншина, В. Л. Костюка. 2-ге вид., стер. Київ : Юрінком Інтер : Буква Закону, 2018. 593 с.
28. Цивільне право України : Академічний курс : у 2 т. : підруч. для студ. юрид. спец. вузів. Т. 1 : Загальна частина / за заг. ред. Я. М. Шевченко ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького Нац. акад. наук України ; А. Ю. Бабаскін та ін. Вид. 2-ге. К. : Ін Юре, 2006. 693 с.
29. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / С. М. Бервено, В. А. Васильєва, О. В. Дзера та ін. ; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. 3-тє вид. Київ : Юрінком Інтер, 2010. 973 с.
30. Цивільне право України. Особлива частина : підручник / Т. В. Боднар, С. М. Бервено, О. В. Дзера та ін. ; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика ; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. 3-тє вид. Київ : Юрінком Інтер, 2010. 1173 с.
31. Цивільне право: підручник: в 2 т. Т. 1 / за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Харків: Право, 2011. 656 с.
32. Цивільне право: підручник: в 2 т. Т. 2 / за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Харків: Право, 2011. 816 с.
33. Цивільне процесуальне право України: навч. посіб./ авт. кол.: І. О. Безлюдько, С. С. Бичкова, В. І. Бобрик та ін. Київ: Атіка. 2006. 384 с.
34. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т. 3: Право власності та інші речові права / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2023. 808 с. (Серія «Коментарі та аналітика»).

35. Цивільний кодекс України: наук.-практ. коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням пропозицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 10: Кредитні та розрахункові зобов'язання. Договір комерційної концесії. Договір про спільну діяльність / І. В. Спасибо-Фатєєва, В. І. Крат, О. П. Печений та ін.; за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: Право, 2015. 496 с.

36. Цивільний процес: навч. посіб. / авт. кол.: М. М. Бородин, О. Г. Бортнік, О. В. Колісник та ін. Харків: Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2009. 280 с.

37. Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / за загальною редакцією Василюк Н. В., Гулька Б. І., Кота О. О. Київ : ВД «Дакор», 2021. 1028 с.

Додаткова:

1. Актуальні проблеми приватного права України: збірник статей до ювілею доктора юридичних наук, професора Наталії Семенівни Кузнецової / відп. ред. Р. А. Майданик та О. В. Кохановська. К. : ПрАТ «Юридична практика», 2014. 564 с.

2. Аномалії в цивільному праві України: навч.-практ. посібник / відп. ред. Р. А. Майданик. Київ: Юстініан, 2010. 1008 с.

3. Бичкова С. С. Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження: монографія. Київ: Атіка, 2011. 420 с.

4. Боднар Т. В. Виконання договірних зобов'язань у цивільному праві: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2005. 272 с.

5. Бровченко Т. І. Установчі документи юридичних осіб за законодавством України: монографія. Харків: Право, 2016. 216 с.

6. Ватрас В. А. Джерела сімейного права: проблеми теорії та практики: монографія. Хмельницький : вид-во ТОВ «Поліграфіст -3», 2020. 824 с.

7. Великанова М. М. Ризики в цивільному праві: монографія. Київ: Алерта, 2019. 378 с.

8. Венедіктова І. В. Захист охоронюваних законом інтересів у цивільному праві: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2014. 288 с.

9. Гринько С. Д. Деліктні зобов'язання римського приватного права: поняття, система, рецепція: монографія; за наук. ред. Є. О. Харитоновна. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2012. 724 с.

10. Гриняк А. Б. Теоретичні засади правового регулювання підрядних зобов'язань у цивільному праві України: монографія. Київ: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2013. 374 с.

11. Давидова Н. О. Особисті немайнові права: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. 160 с.

12. Дзера І. О. Санкції у цивільному праві України: проблеми теорії та судової практики : монографія / І. О. Дзера. Київ : ВД «Дакор», 2022. 540 с.

13. Дзера О. В. Розвиток права власності громадян в Україні: монографія. Київ: Вентурі, 1996. 271 с.
14. Дзера О. В. Цивільно-правова наука і практика: збірник науково-правових (консультативних, експертних) висновків / О. В. Дзера. Київ : Алерта, 2023. 572 с.
15. Договір як універсальна форма правового регулювання: монографія / за заг. ред. В. А. Васильєвої. Івано-Франківськ, 2016. 399 с.
16. Договори з виконання робіт в цивільному праві України: проблеми теорії і практики: монографія / за заг. ред. А. Б. Гриняка. К. : НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2015. 402 с.
17. Дякович М. М. Охорона і захист сімейних прав та інтересів нотаріусом: монографія. Київ: Істина, 2014. 520 с.
18. Жорнокуй Ю. М. Корпоративні конфлікти в акціонерних товариствах: цивільно-правовий аспект: монографія. Харків: Право, 2015. 532 с.
19. Заїка Ю. О. Спадкове право в Україні: Становлення і розвиток: монографія. 2-ге вид. Київ: КНТ, 2007. 288 с.
20. Зеліско А. В. Підприємницькі юридичні особи приватного права як суб'єкти цивільних правовідносин: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2016. 445 с.
21. Зозуляк О. І. Непідприємницькі юридичні особи як суб'єкти цивільного права: теоретичний та практичний аспекти: монографія. Тернопіль: Підручники і посібники, 2017. 432 с.
22. Калаур І. Р. Договірні зобов'язання з передання майна в користування: проблеми теорії та практики: монографія. 2-ге вид., доп. Тернопіль: Підручники і посібники, 2015. 480 с.
23. Канзафарова І. С. Теорія цивільно-правової відповідальності. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Одеса: Астропринт, 2006. 261 с.
24. Кодифікація цивільного законодавства на українських землях. Т. 1 / за наук. ред.: Р. О. Стефанчук, М. О. Стефанчук. Київ : Правова єдність, 2009. 1160 с.
25. Кодифікація цивільного законодавства на українських землях. Т. 2 / за наук. ред.: Р. О. Стефанчук, М. О. Стефанчук. Київ : Правова єдність, 2009. 1160 с.
26. Комаров В. В. Цивільне процесуальне законодавство у динаміці розвитку та практиці Верховного Суду України. Харків: Право, 2012. 624 с.
27. Кот О. О. Здійснення та захист суб'єктивних цивільних прав: проблеми теорії та судової практики: монографія. Київ: Алерта, 2017. 494 с.
28. Кохановська О. В. Теоретичні проблеми інформаційних відносин у цивільному праві: монографія. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2006. 463 с.

29. Красицька Л. В. Проблеми здійснення та захисту особистих та майнових прав батьків і дітей: монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2014. 628 с.

30. Кройтор В. А. Принципи цивільного судочинства та їх система: проблеми сучасної теорії і практики : монографія. Харків : Право, 2020. 672 с.

31. Кузнєцова Н. С. Вибрані праці. К. : ПрАТ «Юридична практика», 2014. 544 с.

32. Кухарев О. Є. Виконання заповіту: проблеми теорії та практики: монографія. Харків: ТОВ «Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив», 2009. 263 с.

33. Кучеренко І.М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: монографія. Київ: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. 328 с.

34. Луць В. В. Строки і терміни у цивільному праві : монографія. К. : Юрінком Інтер, 2013. 320 с

35. Майданик Р. А. Розвиток приватного права України: монографія. Київ: Алерта, 2016. 226 с.

36. Менджул М. Принципи сімейного права (сутність та проблеми застосування) : монографія. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2019. 420 с.

37. Міловська Н. В. Договірні зобов'язання зі страхування у цивільному праві України: проблеми теорії та практики. Монографія. К., 2019. 488 с.

38. Мічурін Є. О. Обмеження майнових прав фізичних осіб (теоретико-правовий аспект): монографія. Харків: Юрsvіт, 2008. 482 с.

39. Науково-практичний коментар. Сімейний кодекс України / за заг. ред. Т. В. Боднар, О. В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 552 с.

40. Отраднава О. О. Проблеми вдосконалення механізму цивільно-правового регулювання деліктних зобов'язань: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2014. 328 с.

41. Пенсійне забезпечення : підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А. М. Слюсар та ін.; за ред. О. М. Ярошенка. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2017. 308 с.

42. Пенсійне забезпечення в Україні та Білорусі: історія становлення і перспективи розвитку : монографія / за ред. Михайла Шумила, Ірини Комоцької. Київ: Ніка-Центр, 2018. 516 с.

43. Пленюк М. Д. Підстави виникнення зобов'язальних правовідносин в механізмі правового регулювання: монографія. Київ: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2016. 356 с.

44. Погрібний С. О. Механізм та принципи регулювання договірних відносин у цивільному праві України: монографія. Київ: Правова єдність, 2009. 304 с.

45. Посикалюк О. О. Особисті немайнові права фізичних осіб в романській, германській, англо-американській системах приватного права:

монографія. Київ: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва НАПрН України, 2011. 205 с.

46. Правнича наука та законодавство України: європейський вектор розвитку в умовах воєнного стану: монографія / редкол. : В. А. Журавель (співголова), Н. С. Кузнецова (співголова), О. М. Бандурка та ін.; Нац. акад. прав. наук України. Харків : Право, 2023. 902 с.

47. Примак В. Д. Відшкодування моральної шкоди на засадах справедливості, розумності й добросовісності: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2014. 432 с.

48. Проблеми правової відповідальності: монографія / Ю. П. Битяк, Ю. Г. Барабаш, Л. М. Баранова та ін.; за ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. Харків: Право, 2014. 348 с.

49. Проблеми теорії та практики цивільного судочинства: монографія / В. В. Комаров, В. І. Тертишніков, В. В. Баранкова та ін.; за заг. ред. проф. В. В. Комарова. Харків: Харків юридичний, 2008. 928 с.

50. Пучковська І. Й. Теоретичні проблеми забезпечення зобов'язань: монографія. Харків: Право, 2017. 472 с.

51. Рекодифікація цивільного законодавства України: виклики часу: монографія / за заг. ред. Н. С. Кузнецової. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 690 с.

52. Рекодифікація цивільного законодавства України: виклики часу: монографія / за заг. ред. Н. С. Кузнецової. 2-ге вид., доп. та перероб. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 908 с.

53. Розгон О. В. Договори у сімейному праві України : монографія. Київ : Ін Юре. 2018. 301 с.

54. Романюк Я. М. Застосування цивільно-правових норм у цивільному судочинстві України (питання теорії і практики) : монографія. Київ : Ін Юре, 2016. 532 с.

55. Рябоконт Є. О. Спадкове правовідношення в цивільному праві: монографія. Київ: Віпол, 2002. 266 с.

56. Савченко А. С. Незавершене та самочинне будівництво як об'єкти цивільних правовідносин: монографія. Харків: Право, 2014. 192 с.

57. Сапейко Л. В., Кройтор В. А. Аліменти дітям та батькам: монографія. Харків: Еспада, 2008. 160 с.

58. Сафончик О. І. Шлюбні правовідносини в Україні: проблеми теорії і практики : монографія. Одеса : Фенікс, 2018. 378 с.

59. Сивий Р. Б. Приватне (цивільне) право в системі права України: монографія. Київ: КВІЦ, 2006. 214 с.

60. Синегубов О. В. Здійснення особистих немайнових прав малолітніх та неповнолітніх осіб: монографія. Харків: Золота миля, 2015. 528 с.

61. Сліпченко С. О. Особисті немайнові правовідносини щодо оборотоздатних об'єктів: монографія. Харків: Діса плюс, 2013. 550 с.

62. Стефанчук М. О. Цивільна правосуб'єктність фізичних осіб та особливості її здійснення : монографія. Київ : Артек, 2020. 479 с.

63. Стефанчук Р. О. Захист честі, гідності та репутації в цивільному праві : монографія. К. : Наук. світ, 2001. 306 с.
64. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): монографія. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Хмельницький: Вид-во Хмельницького ун-ту управління та права, 2007. 626 с.
65. Теоретичні проблеми цивільного процесуального права: підручник / за заг. ред. М. М. Ясинка. Київ: Алерта, 2016. 734 с.
66. Ткачук О. С. Проблеми реалізації судової влади у цивільному судочинстві: монографія. Харків: Право, 2016. 600 с.
67. Токарчук Л. М. Влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: приватно-правові проблеми : монографія. Одеса : Фенікс, 2020. 420 с.
68. Труба В. І. Класифікація сімейних правовідносин: монографія. Одеса: Фенікс, 2020. 360 с.
69. Трудове право в державах Європи: підручник. Київ: Ніка-Центр, 2017. 183 с.
70. Трудове право України: навч. посіб. В. О. Кучер та ін.; за заг. ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 563 с.
71. Харченко Г. Г. Речові права: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 432 с.
72. Цивільне право України: погляд у майбутнє : збірник наукових праць до 70-річчя з дня народження Наталії Семенівни Кузнецової / за заг. ред. Р. О. Стефанчука, О. О. Кота. Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. 622 с.
73. Цюра В. В. Теоретичні питання інституту представництва в цивільному праві України: монографія. Київ: ФОП Мельник А. А., 2016. 492 с.
74. Чурпіта Г. В. Захист сімейних прав та інтересів у порядку непозовного цивільного судочинства : моногр. Київ : Алерта, 2016. 434 с.
75. Шимон С. І. Теорія майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2014. 664 с.
76. Шишка Р. Б. Охорона права інтелектуальної власності у цивільному праві України: монографія. Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. 424 с.
77. Юркевич Ю. М. Договірні форми об'єднань фізичних та юридичних осіб у цивільному праві України: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 410 с.
78. Явор О. А. Юридичні факти в сімейному праві України: усталені підходи і новітні тенденції : монографія. Харків : Право, 2016. 352 с.
79. Яроцький В. Л. Цінні папери в механізмі правового регулювання майнових відносин (основи інструментальної концепції): монографія. Харків: Право, 2006. 544 с.
80. Ясинок М. М., Кройтор В. А. Принципи усності, безпосередності та безперервності в цивільному судочинстві: монографія. Харків: Еспада, 2007. 152 с.